

УДК 327(519,5:71)

Терещенко А. В.

Науковий керівник: Матвійчук Н. В.,
кандидат історичних наук, старший викладач

ЯДЕРНА ПРОГРАМА ПІВНІЧНОЇ КОРЕЇ ЯК ВИКЛИК ХХІ СТОЛІТТЯ

Ядерна програма Північної Кореї – одна з найбільш суперечливих програм ХХІ століття, ситуація навколо неї постійно змінюється і посилює напругу у міжнародному середовищі. Вона сягає 1980-х років і залишається одним із головних важелів міжнародної політики Північної Кореї. Можливо, саме загроза ядерної атаки спонукала Північну Корею розпочати власну програму ядерної зброї. Нерозповсюдження ядерної зброї лише загострює ситуацію і стає центральною темою у відносинах США та КНДР.

Ключові слова: ДНЯЗ, денуклеаризація Північної Кореї, ядерна зброя, Йонбен, США.

Tereshchenko A. V.

NORTH KOREA'S NUCLEAR PROGRAM AS A CHALLENGE OF XXI CENTURY

North Korea's nuclear program is one of the most controversial programs in the 21st century, and the situation around it is constantly changing and cause increasing of tensions in the international environment. It dates back to the 1980s and remains one of the main instruments of North Korea's international politics. Perhaps menace of a nuclear attack stimulated North Korea to launch its own nuclear weapons program. Non-proliferation aggravates the situation and became a central topic in US-NKDR relations.

Key words: NPT, North Korea Denuclearization, Nuclear Weapons, Jonbyon, USA.

Північна Корея виявляла інтерес до розробки ядерної зброї з 1950-х років. Розвиток та збільшення ядерного потенціалу стали головними для країни. Зміна влади, голод, прихід до влади в США Д. Трампа, нестабільні відносини з сусідніми державами (Китаєм та

Росією) лише загострюють ситуацію. Тому дослідження цього питання було і залишається актуальним для міжнародної спільноти.

Вивченням проблеми займалися багато вітчизняних науковців, зокрема О. Бодрук, С. Галака, В. Горбулін, А. Дашкевич, В. Манжола, Г. Перепелиця, варто виділити також праці Н. Городньої, О. Шевчука, В. Шведа та С. Шергіна. Вивчали це питання також закордонні дослідники: Д. Туошенг, А. Румі, М. Дучател та Ф. Шелл.

Метою статті є дослідження розвитку ядерної програми КНДР та її впливу на міжнародне середовище; з'ясування чинників, які є рушійними створення нової ядерної зброї.

Завдання статті полягають у наступних положеннях: виявити історичні передумови створення ядерної програми КНДР; розглянути основні етапи розвитку програми; простежити трансформацію відносин Північної Кореї з США.

У 1963 р. Північна Корея звернулася за допомогою до Радянського Союзу в розробці ядерної зброї, але держави дійшли згоди лише на розробку мирної програми з ядерної енергетики, включаючи підготовку вчених-ядерників [14]. Пізніше Китай після ядерних випробувань аналогічно відхилив прохання Північної Кореї про допомогу в розробці ядерної зброї. Тому радянські інженери брали участь у будівництві Центру ядерних наукових досліджень в Йонбені, де розпочали спорудження дослідницького реактора ІРТ-2000 в 1963 р., який почав працювати в 1965 р. і був модернізований в 1974 році [14]. У 1979 р. Північна Корея почала будувати другий науково-дослідний реактор, а також завод для переробки руди та з виробництва паливних стрижнів. У 1985 р. Північна Корея ратифікувала Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (далі ДНЯЗ), але не включила необхідну угоду про гарантії з МАГАТЕ до 1992 року. Саме ці події варто вважати відправною точкою у становленні ядерної програми КНДР. На початку 1990-х років Центральне розвідувальне управління США зробило висновок, що Північна Корея фактично приєдналася до інших ядерних держав, створивши декілька одиниць зброї з плутонію, які були вироблені до 1992 року [8].

Адміністрація Б. Клінтона розпочала процес переговорів з Північною Кореєю, щоб спробувати домовитись про угоду, яка не дозволяла б їй купувати та виробляти ядерну зброю [10]. У 1994 р. США та Північна Корея оголосили про підписання договору «Узгоджена Рамка», згідно з яким КНДР погодилася демонтувати свої ядерні реактори та прийняти широкомасштабні інспекції в обмін на дипломатичні та економічні поступки від Сполучених Штатів [1]. Такий жест з боку КНДР дозволив покращити відносини зі США

лише на певний період та призупинив процес збільшення ядерного потенціалу країни.

Варто зазначити, що спочатку створення ядерної зброї було лише заходом безпеки, а тому на подальший розвиток впливала нестабільна ситуація в країні, крах радянської допомоги та торгівлі після 1991 р., голод 1994-1998 рр., а також низка посух і повеней на початку 1990-х років. Ці події розвалили систему продовольчого забезпечення Північної Кореї.

Зіткнувшись з питанням, як забезпечити державу далі, новий лідер Кім Чен Ин розробив «доктрину Сонгун». Її головною ідеєю стали військові як серце північнокорейської держави [2]. Згідно з цією теорією жорстка бідність є запорукою підтримання армії. Військовим потрібно все, що може запропонувати суспільство для захисту Північної Кореї від сторонніх людей; жертви цивільного населення необхідні для збереження держави, яка їх захищає [2]. Практичний ефект доктрини полягав у тому, що військові спочатку отримували всі ресурси, включаючи пайки під час голоду, в той час як решта Північної Кореї голодувала. Ця подія неабияк стимулювала подальший розвиток ядерної програми. Режим Кім Чен Ина дійшов висновку, що навіть в умовах економічної катастрофи повне фінансування військових було гарантом подальшого виживання режиму. Головна мета – переконати населення, що військові були їх порятунком, а не економічна чи соціальна реформа [2]. Це пояснює, чому КНДР у найближчі роки настільки прив'язалась до ідеї ядерної зброї. Якщо легітимність нації залежала від життєздатності її військових, то придбання найпотужнішої у світі військової зброї набуло важливого значення хоча б з причин зовнішньої політики [8].

Надалі ядерна програма більшою мірою розвивалася в контексті відносин з США. Протягом трьох десятиліть арсенал північної Кореї був основним питанням зовнішньої політики США на Корейському півострові [6]. Він загрожує як регіональній стабільності, так і режиму нерозповсюдження в цілому. Хоча декілька країн і займаються цим питанням, США залишаються головним актором у спробах врегулювання проблеми дипломатичним шляхом, економічним тиском та ізоляцією КНДР. Північна Корея розглядає ядерну зброю як засіб здобуття рівного статусу зі Сполученими Штатами. Пхеньян давно домагається формального визнання державою ядерної зброї, щоб боротися з Вашингтоном з позиції справедливості [12].

З 1994 р. по 2002 р. в результаті домовленостей зі США, північнокорейська ядерна програма була фактично заморожена, оскільки її ядерний реактор був закритий. А вже 9 жовтня 2006 р. Північна

Корея оголосила, що успішно провела свої перші ядерні випробування [8]. Підземний ядерний вибух був виявлений, його вихід був оцінений як менш ніж кілотонни. 6 січня 2007 р. уряд Північної Кореї додатково підтвердив, що має ядерну зброю [9].

У 2017 р. Корея випробувала запуск двох Міжконтинентальних балістичних ракет (МБР), друга з яких мала достатній ареал, щоб досягти Сполучених Штатів. Ці події неабияк турбували США, тому у серпні 2017 р., після двох північнокорейських випробувань МБР Hwasong-14, Д. Трамп заявив ЗМІ, якщо Північна Корея продовжуватиме загрожувати США, вона зустрінеться з серйозними викликами [4]. Наступного місяця у своєму зверненні до Генеральної Асамблеї ООН президент заявив, якщо США «змушені захищати себе чи своїх союзників, у нас не буде іншого вибору, як повністю знищити Північну Корею» [13].

У відповідь на таке звернення з боку американського президента, Кім Чен Ин звернувся з незвичним публічним повідомленням, погрожуючи «приборкати психічно зневірених американців із вогнем» [14]. Корея не дотримувалася цих конкретних загроз, але все ж таки проводила те, що виявилось першим термоядерним випробуванням та випробуванням МБР Hwasong-15, яка здатна охопити всю територію США. Однак після цієї події, Кім Чен Ин оголосив ядерну програму країни «завершеною» і в своєму новорічному зверненні 2018 р. вказав на план переходу від тестування та розвитку до масового виробництва ядерних боеголовок та балістичних ракет [7]. Також лідер КНДР вказав на здатність країни стримувати та протидіяти будь-які ядерні загрози з боку США.

Проте, незважаючи на гучні заяви, в лютому 2018 року Північна Корея розпочала процес переговорів із США. Олімпійські ігри у Південній Кореї послужили відправною точкою до стабілізування відносин із США [14]. Крім того, під час міжкорейського саміту у квітні 2018 року дві країни спільно оголосили денуклеаризацію Корейського півострова та припинення воєнного стану. Переговори відбувались на саміті «Північна Корея – США» 12 червня в Сінгапурі. Вони домовилися про гарантії безпеки США в обмін на денуклеаризацію Північної Кореї [14]. Кожна з сторін має свої інтереси. Так США хочуть перевірити стан розробки ядерної зброї та об'єктів Північної Кореї, а Північна Корея прагне послабити економічні санкції. Це послужило кроком до налагодження відносин, сторони дійшли згоди, але це не свідчить про завершення суперечок [14].

США та Японія підозрюють, що Північна Корея не має наміру скасовувати свою ядерну програму, а просто намагається скасува-

ти санкції шляхом компромісу з адміністрацією Д. Трампа. Якщо скасування санкцій є основною метою Північної Кореї, а їх головна проблема має економічний характер, це означає, що більш різноманітні та гнучкі переговори можуть бути успішнішими, ніж використання лише військової сили [14].

Отже, Північна Корея тривалий час прагнула нормалізувати відносини зі США, щоб гарантувати її безпеку та уникнути залежності від Китаю як мецената. У свої перші роки ядерна програма Північної Кореї була в першу чергу корисною ланкою для ведення переговорів для Пхеньяну, але пропущені можливості та неправильні дії Вашингтона переконали Північну Корею в дотримуватися більш міцного ядерного стримування [8]. Подальша політика США, заснована на санкціях та проявах військової сили, була помилковою, адже викликала лише готовність Північної Кореї повстати у відповідь на тиск. Можна прослідкувати, що лідери Північної Кореї розглядають військову міць як єдину змістовну гарантію безпеки, а ядерну зброю як вищу валоту влади. На ядерних переговорах Пхеньяну, можливо, пішов на тактичні поступки, щоб уникнути тиску, отримати тимчасові вигоди та розділити своїх противників, однак Північна Корея остаточно покладається на стратегічний обман, щоб поступово нарощувати свої ядерні можливості [10].

Як висновок, можна вказати, що північнокорейський режим розглядає свій ядерний арсенал як стримуючий фактор проти іноземної військової інтервенції. Ядерна програма країни та відчуття зовнішньої загрози, яку вона спричинила, служать джерелами легітимності режиму та національної згуртованості. Варто вказати, що однією з головних причин розвитку ядерної програми все ще залишається бажання досягнути рівня США за можливостями ядерного арсеналу. Лідери Північної Кореї визнають, що економічна відкритість і спокійні відносини з сусідами в кінцевому рахунку становлять серйозну загрозу для їх виживання. Якщо поглянути з цієї точки зору, ядерні переговори з Північною Кореєю можуть виступати як форма управління кризовими ситуаціями, але не призведуть до роззброєння та відсутності фундаментальних змін у соціально-політичних інституціях країни [15]. Дослідження цього питання є досить перспективним, адже вирішення проблеми ядерної програми Північної Кореї є нагальним завданням для усього світу. Проте визнання Північної Кореї ядерною країною створить прецедент для інших і підірве сучасну концепцію нерозповсюдження ядерної зброї. Тож стає зрозуміло, що ситуація матиме розвиток ще довго.

Джерела та література

1. Готтемюллер Р., Федоров Ю. Корейский ядерный кризис: перспективы урегулирования. Аналитические доклады Научно-координационного совета по международным исследованиям МГИМО(У) МИД России, 2005. № 5. С. 76.

2. Day of Songun and the Ongoing Succession Process in North Korea: URL:<https://adamcathcart.com/2015/08/25/day-of-songun-in-north-korea/> (date of appeal: 08.02.2020).

3. Don't be surprised when South Korea wants nuclear weapons: URL: <https://thebulletin.org/2019/10/dont-be-surprised-when-south-korea-wants-nuclear-weapons/> (date of appeal: 08.02.2020).

4. Donald Trump vows to answer North Korea nuclear threats with fire and fury: URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2017/aug/08/donald-trump-north-korea-missile-threats-fire-fury> (date of appeal: 08.02.2020).

5. Facts sheet: URL: <https://www.armscontrol.org/factsheets/dprkchron> (date of appeal: 08.02.2020).

6. Full text of Kim Jong Un's Response to President Trump: URL: <https://www.nytimes.com/2017/09/22/world/asia/kim-jong-un-trump.html> (date of appeal: 08.02.2020).

7. Kim Jong Un's 2018 New Year's Address: URL: <https://www.ncnk.org/node/1427> (date of appeal: 08.02.2020).

8. North Korea's Nuclear Weapons Program: URL: <https://www.ncnk.org/resources/publications/DPRK-Nuclear-Weapons-Issue-Brief.pdf> (date of appeal: 08.02.2020)

9. North Korea nuclear tests: What did they achieve?: URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-17823706> (date of appeal: 08.02.2020).

10. North Korea never halted efforts to build powerful new weapons: URL: https://www.washingtonpost.com/national-security/north-korea-never-halted-efforts-to-build-powerful-new-weapons-experts-say/2019/12/23/a820327e-259d-11ea-b2ca-2e72667c1741_story.html (date of appeal: 08.02.2020).

11. North Korea's Nuclear weapon program: URL: <https://web.archive.org/web/20161212004449/https://fpc.state.gov/documents/organization/71870.pdf> (date of appeal: 08.02.2020).

12. Nuclear weapons program: URL: <https://fas.org/nuke/guide/dprk/nuke/> (date of appeal: 08.02.2020).

13. Remarks by President Trump to the 27nd Session of the United Nations General Assembly: URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly/> (date of appeal: 08.02.2020).

14. The U.S., North Korea, and Nuclear Diplomacy: URL: <https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/history-u.s.-dprk-relations> (date of appeal: 08.02.2020)

15. The North Korea – United States Summit and Possibilities for New Security-Oriented Thinking: URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/25751654.2019.1592708> (date of appeal: 08.02.2020)

16. Why Does North Korea Want Nukes?: URL: <https://www.heritage.org/insider/summer-2018-insider/why-does-north-korea-want-nukes> (date of appeal: 08.02.2020).